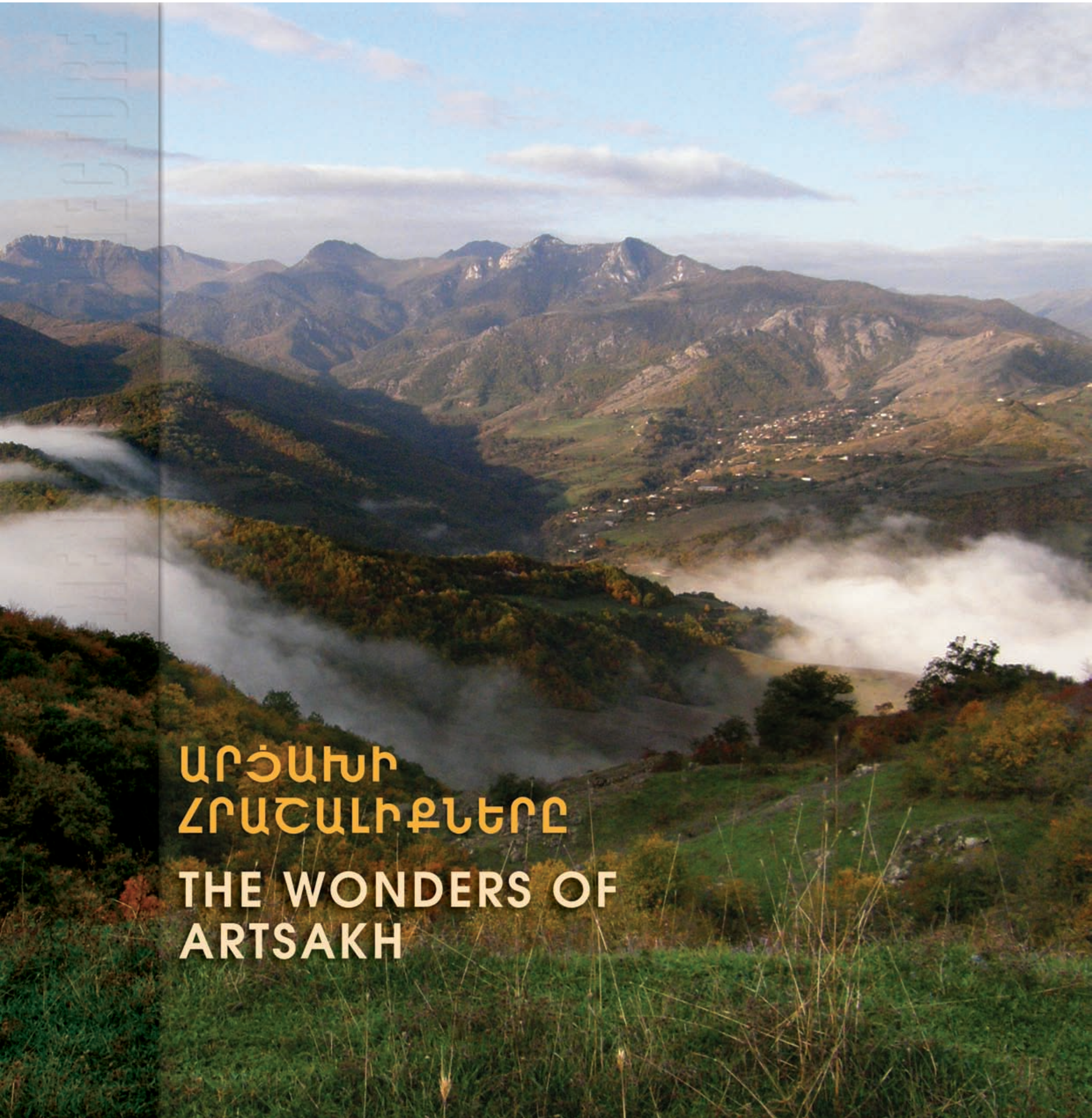

ԱՐՑԱԽԻ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ

THE WONDERS OF ARTSAKH

ԱՐՑԱԽԻ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ
THE WONDERS OF ARTSAKH
ԳԱՆՁԱԿ
GANDZAK
ԳԵՏԱԲԵԿ
GETABEK
Բանանց
Banants
Գետաշեն
Getashen
Ալհարակ լիճ
Lake Alharak
ՇԱՀՈՒՄՅԱՆ
SHAHUMIAN
ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՐՑԱԽ
NORTHERN ARTSAKH
Zakam
Sevjoor
Լև Lev
Տրտու (Թարթառ) Trtu (Tartar)
Terghi
Թրղի
Ջրաբերդ
Jraberd
ՄԱՐՏԱԿԵՐՏ
MARTAKERT
Հանդաբերդ
Handaberd
Դադի վանք
Dad Monastery
ՎԱՐԴԵՆԻՍ
VARDENIS
Վարդաձոր
Vardadzor
ՔԱՐՎԱՃԱՌ
KARVAJAR
Doutkhou
Առաջաձոր
Arajadzor
Գանձասարի վանք
Gandzasar Monastery
Khachen
Խաչեն
Տիգրանակերտ
Tigranakert
Karkar
Կարկառ
Ծար
Tzar
ԱՐՑԱԽԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
REPUBLIC OF
ARTSAKH
ԱՍԿԵՐԱՆ
ASKERAN
ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ
STEPANAKERT
Hochants
Մազի
Mazi
ՇՈՒՇԻ SHOOSHI
Բրի Եղցի
Bri Yeghtsy
Հացի
Hatsy
Խոնաշեն Khonashen
ՄԱՐՏՈՒՆԻ
MARTUNY
Սեխտորաշեն
Sekhtorashen
ՎԱՅՔ
VAYK
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԲԵՐՁՈՐ
BERDZOR
Aghavno
Գտիչ վանք
Gtich Monastery
Քոնդալան Kondalan
Օխտը դռնե վանք
Okhte Drne Monastery
Իշխանագետ
Ishkhanaget
Դիզափայտ լեռ
Mount Dizapayt
ՀԱԴՐՈՒԹ
HADRUT
ՍԻՍԻԱՆ
SISIAN
ԳՈՐԻՍ
GORIS
REPUBLIC OF
ARMENIA
Votan
Հակարի
Hakari
Արաքս
Arax
ԿԱՊԱՆ
KAPAN
Ողջի Voghji
ԻՐԱՆ
IRAN
ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ
LEGEND
Բերդեր
Castles
Վանքեր
Monasteries
Եկեղեցիներ
Churches
Կամուրջներ
Bridges
Խաչքարեր
Cross-stones

Հայոց Հայրենիքի հինավուրց, սրբազան և աննման անկյուններից է Արցախը՝ լի անձեռակերտ և ձեռակերտ անհամրելի հրաշալիքներով։

Հազարամյակների ընթացքում արարչագործ բնության շռայլքներով ճոխացած օրրանից սնվող արցախցի հայերը, իրենց հայրենիքը հարստացնելով, զարդարեցին մարդկային ստեղծագործ մտքի անհամրելի քաղաքակրթական արժեքներով, որոնք, սկսած բնապաշտության և բազմաստվածության պաշտամունքների ժամանակներից մինչև քրիստոնեականը, ներկայացան իբրև խորապես ազգային և ուրույն ստեղծագործություններ։

Ի հեճուկս իրարահաջորդ նվաճողների արշավանքներին և օտար տիրապետությունների առժամանակյա հաստատման իրողությանը՝ հազարամյակներ շարունակ արցախցի հայերը կառչած մնացին նախնյաց շիրիմներով և հիշատակներով սրբացված հայրենիքին և ստեղծեցին հուշարձաններ, որոնցից յուրաքանչյուրն ունի իր ստեղծման յուրօրինակ պատմությունը և շատ բան կարող է ասել բոլոր նրանց, ովքեր ցանկանում են ճանաչել Արցախը։

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ԱՐՑԱԽ

Artsakh is one of the ancient parts of the Armenian Homeland, sacred and unsurpassed in its beauty, abounding in countless wonders created by nature and man.

Nourished by their native soil, endowed with the blessings of nature, throughout many millennia, the Armenians of Artsakh enriched it with countless specimens of man’s creative mind, by building their cultural heritage, deeply national in essence, that dates as far back as the times of polytheism and worship of Nature, and reaches the Christian era.

Notwithstanding the invasions following one another, and the provisional domination of foreign rulers, the Armenians of Artsakh remained attached to their land, made sacred with their ancestors’ graves and relics. They have never ceased building monuments each of which has its own peculiar story and can tell a lot to all those who wish to get acquainted with Artsakh.

WELCOME TO ARTSAKH

Սխտորաշենում գտնվող սոսի ծառը թևակոխել է երրորդ հազարամյակը

The plane of Sekhtorashen is already in the third millennium of its existence

Գետաշենի մոտ գտնվող Ալիարակ լիճը 1139 թ. երկրաշարժի ծնունդ է

Lake Alharak, situated near Getashen, came into being as a result of the earthquake of 1139

Վարդաձոր (Գյուլաթաղ) գյուղի գերեզմանոցում գտնվող ԺԳ դարի մի խաչքարի պահպանությունը ստանձնել է դարավոր կաղնին

The ancient oak-tree has committed itself to preserving a 13th-century cross-stone in the cemetery of Vardadzor (Gyoulatagh) Village

Հայոց արքա Տիգրան Բ Մեծի (95-55 թթ. մ.թ.ա.) հիմնադրած Տիգրանակերտ քաղաքի պարիսպները և վաղմիջնադարյան (Դ-Ե դդ.) եկեղեցին

The ramparts of the city of Tigranakert, founded by Armenian King Tigran II the Great (95 to 55 B.C.), and an early medieval church (4th to 5th centuries)

Հայկական Բանանց գյուղը ժողովրդական ճարտարապետության ոլորտում դարերի ընթացքում կուտակած հմտությունների օրրան է

The Armenian village of Banants boasts a rich heritage manifesting skills of folk architecture gained in the course of centuries

Դադի վանքի զանգակատան ներսում գտնվող 1283 թ. կերտված զույգ խաչքարերը քանդակի և գեղարվեստի համաշխարհային գլուխգործոցներ են

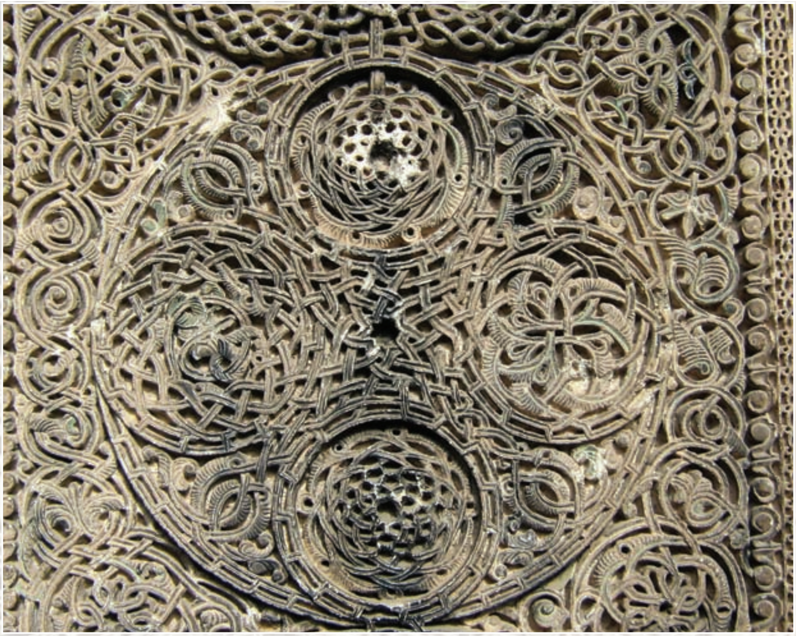
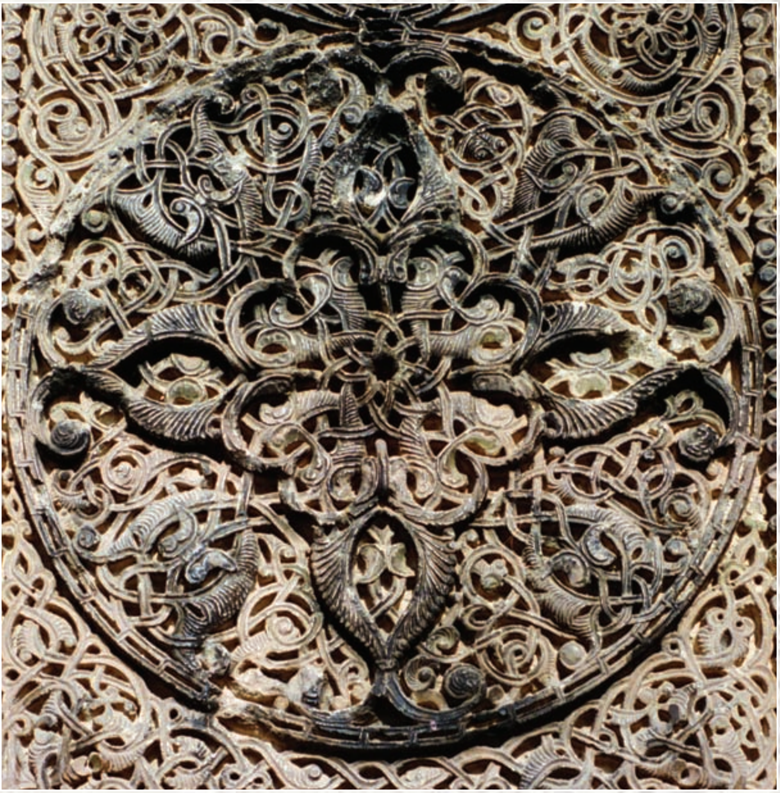
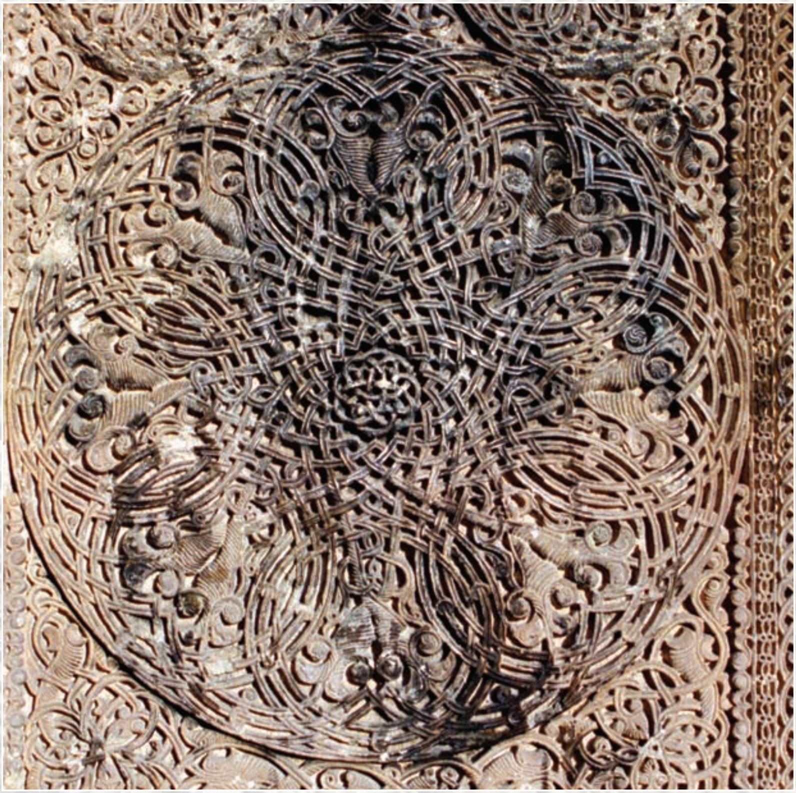

These two cross-stones (1283), located inside the belfry of Dad Monastery, are world masterpieces of sculpture and art

Գանձասարի Սբ. Հովհաննու-Մկրտչի եկեղեցին (1216-1238 թթ.) և գավիթը (1261 թ.) համարվում են հայ ճարտարապետական մտքի հանրագիտարան

St. Hovhan Mkrtich (John the Baptist) Church of Gandzasar (1216 to 1238) and its narthex (1261) are considered an encyclopedia of Armenian architectural thought

Հացի գյուղի մոտ գտնվող Բռի եղցի (Ավագ Սբ. Նշան) վանքը (ԺԳ դար) հարազատորեն մարմնավորում է արցախյան ճարտարապետության առանձնահատկությունները

Bri Yeghtsy (Avag Sourb Nshan) Monastery (13th century), located in the neighbourhood of Hatsy Village, represents an integrity of the peculiarities of the architecture of Artsakh

Օխտը դռնե վանքը (Ե-Զ դդ.) Ավան-Հռիփսիմեատիպ հայտնի 21 եկեղեցիներից ամենահինն է
The monastery of Okhte Drne (5th to 6th centuries) is the oldest of the 21 churches having the composition of Avan-Hripsime type

Գտիչ վանքը (գլխ. եկեղեցին՝ 1241-1246 թթ.) Արցախի ճարտարապետական գոհարներից է
Gtich Monastery, the main church of which was built between 1241 and 1246,
is one of the pearls of the architecture of Artsakh

Ջրաբերդը (Ե-ԺԸ դդ.) գտնվում է Տրտու և Թրղի գետերի միախառնման տեղում
Jraberd (5th to 18th centuries) is located at the juncture of the rivers Trtu and Terghi

Հանդաբերդը (Ե-ԺԴ դդ.) գտնվում է Տրտուի ձախ վտակ Լև գետի աջ կողմում
Handaberd (5th to 14th cents.) lies on the right side of the river Lev, the left tributary of the Trtu

Ծարի հանքային տաք աղբյուրները և Քաջքեն ձորն Առաջաձոր գյուղի մոտ
The warm mineral springs of Tzar and the gorge of Kajken near Arajadzor Village

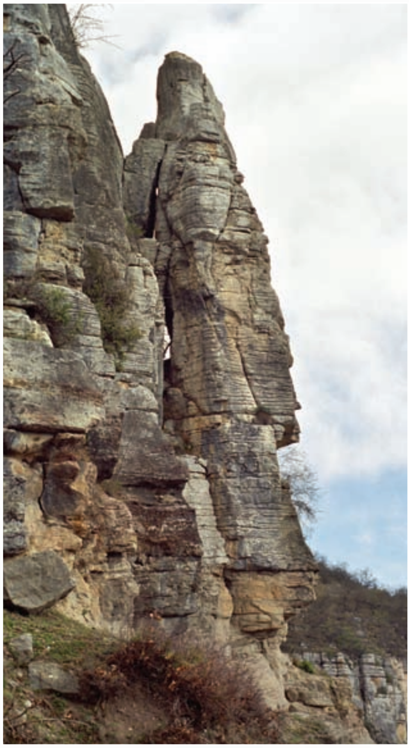

Մազի կամուրջը (1825 թ.), «ժնջիլով կապած քերծը» Առաջաձորի մոտ և Դուտխուի կիրճը
Mazi Bridge (1825); the “rock fastened with an iron chain” near Arajadzor and the Doutkhou gorge

Դեպի Դիզափայտի գագաթ (հեռվում՝ Գոռոզու բերդը)
Towards the top of Mount Dizapayt (Gorozu Castle in the background)

Լև գետի կիրճը
The gorge of the river Lev

1896 թ. բացված վիմակերտ ճանապարհ Առաջաձոր գյուղի մոտ
A cut-of-rock road unearthed in 1896 near Arajadzor Village

Բազալտե սյուներ Տրտուի կիրճում՝ Քարվաճառի մոտ
Pillars of basalt in the defile of the Trtu, in the vicinity of Karvajar

Մռավ լեռը Գյուլիստան գյուղից
Mount Mrav from Gyulistan Village

Հոնուտի կիրճը Շուշիի բարձունքից
The defile of Honut from the elevation of Shooshi

Հոնուտի կիրճը Կարկառի ձորում
The defile of Honut in the gorge of the Karkar

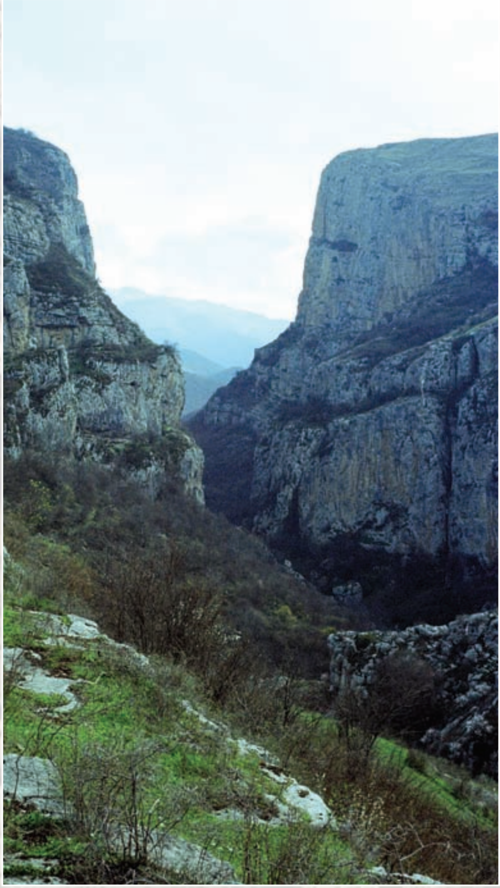

Կամուրջ և ջրաղաց Հոնուտի կիրճում
A bridge and a mill in the defile of Honut

Դիզակի լեռնաշխարհը Դիզափայտի լանջերից
The mountains of Dizak as seen from the slopes of Mount Dizapayt

ՀՏԴ 379.8
ԳՄԴ 75.81
Ա948

ISBN 978-99941-875-4-6

Աշխատության նախահրատարակչական աշխատանքների հովանավոր
ՀՀ մշակույթի նախարարություն

Տպագրության հովանավոր
ԼՂՀ կառավարությանն առընթեր զբոսաշրջության վարչություն

Prepared for publication under the auspices of the
Ministry of Culture of the Republic of Armenia

Published through the financial support of
RMK Government's Tourism Department

Հրատարակիչ՝ **«Հայկական ճարտարապետությունն ուսումնասիրող» հիմնադրամ**
Նախագծի հեղինակ՝ **Սամվել Կարապետյան**
Թարգմանիչ՝ **Գայանե Մովսիսյան**
Խմբագիր՝ **Հասմիկ Հովհաննիսյան**
Ձևավորող՝ **Արմեն Գևորգյան**
Publisher: **Research on Armenian Architecture**
Author of the Project: **Samvel Karapetian**
Translator: **Gayane Movsissian**
Editor of the Armenian text: **Hasmik Hovhannissian**
Designer: **Armen Gevorgian**

Մայրամուտը Դիզափայտի գագաթից
Sunset from the top of Mount Dizapayt

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՂ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ
RESEARCH ON ARMENIAN ARCHITECTURE

ԵՐԵՎԱՆ - **2010** - YEREVAN